

INFRASTRUKTURA SLOVENISTIKE NA FILOZOFSKI FAKULTETI UNIVERZE LORÁNDA EÖTVÖSA

Mladen Pavičić

Filozofska fakulteta, Ljubljana; Bölcsészettudományi Kar, Budimpešta

UDK 378.016:811.163.6+821.163.6(091)(439 Budimpešta)

Na eni od osrednjih madžarskih univerz poteka slovenistični študij od leta 2006. V tem času so na katedri nastali na internetu dosegljivi pregledi slovenske zgodovine, literarne zgodovine in slovenskega jezika ter slovarčki k učbenikom, v treh knjigah pa dvojezična antologija slovenskega slovstva. Na spletni strani budimpeštanske slovenistike so predstavljene najpomembnejše in najzanimivejše informacije o študiju, slovenistiki in Sloveniji. Prispevek vsebuje tudi pregled slovenistične literature v madžarskem jeziku.

madžarska slovenistika, antologija, prevodi slovenske književnosti, slovarji, internet

One of Hungary's leading universities has offered a Slovene Studies programme since 2006. The staff involved have also compiled and posted online surveys of Slovene history, literary history and the Slovene language, glossaries to accompany textbooks, and a three-volume bilingual anthology of Slovene literature. The Slovene Studies webpage at Budapest University offers useful information about the study programme, Slovene Studies and Slovenia. This paper also contains a survey of works published in the field of Slovene Studies in Hungarian.

Slovene Studies in Hungary, anthology, translations of Slovene literature, dictionaries, Internet

V prispevku želim predstaviti infrastrukturo slovenistike na eni od osrednjih madžarskih univerz. Na njej deluje slavistika od leta 1849, prva pomembnejša slovenistična dogodka pa sta bila diploma (1909) in doktorat (1913) Avgusta Pavla, avtorja razprave o slovenskem narečju Cankove in številnih prevodov slovenskih knjižnih del v madžarščino. Po kratki epizodi slovenističnega študija na začetku petdesetih let dvajsetega stoletja, ko so se tu izobraževali učitelji za porabske šole, je leta 1981 začel delovati lektorat slovenskega jezika, leta 2006 pa v okviru prenovljenih »bolonjskih« programov slovenistični študij (spletna stran univerze Loránda Eötvösa,¹ Pavičić 1998: 139–146, Pavičić 1999: 49–53).

Prva stopnja študija obsega tri letnike, druga pa dva. Ob vpisu študentom ni treba znati slovenskega jezika, po prvem letniku morajo na izpitu izkazati znanje na ravni A2, na koncu triletne prve stopnje B2 in na koncu dveletne druge stopnje C1. Slovenistični študij poteka na Madžarskem še v Sombotelu, na Filozofski fakulteti Univerzitetnega centra Savaria, ki je del Zahodnomadžarske univerze.

S prostorskimi razmerami se budimpeštanski slovenisti žal ne moremo pohvaliti. Z litovskim lektoratom si delimo sobo, ki je hkrati kabinet, učilnica in knjižnica. Glede založenosti slednje je videti, da je bila literatura sistematično nabavljana šele od leta 1981 in da so zadnja leta zanjo sredstva omejena.

¹ <http://www.elte.hu/egyetemrol>. (Dostop: 15. 10. 2009.)

V realnem svetu smo torej prostorsko močno omejeni, dovolj prostora pa imamo na razpolago v virtualnem. Tega se trudimo kar se da dobro izkoristiti. Na svojo spletno stran² smo poleg predstavitve učiteljev in zgodovine (in predzgodovine) budimpeštanske slovenistike uvrstili seznam prevodov slovenske književnosti v madžarščino in seznam za sloveniste zanimivih knjig v madžarščini ter slovarčke k uporabljanim učbenikom, ki jih pišejo študenti, kar je zanje izjemno koristno. Trenutno sta na njej slovarčka k *A, B, C ... 1, 2, 3 ... gremo* (Pirih Svetina, Ponikvar 2006) in *S slovenščino nimam težav* (Markovič idr. 2002), v naslednjih mesecih pa se jima bosta pridružila slovarčka k *Odkrivajmo slovenščino* (Čuk, Mihelič, Vuga 1996) in *Slovenska beseda v živo 2* (Markovič idr. 2004), vzorci jezikovnih izpitov, ki čakajo študente v času študija, ter seznam pomembnejših in zanimivejših spletnih povezav – pri njihovem obnavljanju nam je v veliko pomoč *SlovLit*.³

Na spletnih straneh budimpeštanske slavistike se v okviru projekta Szláv civilizáció,⁴ ki z zapisi o jezikih, zgodovinah in književnostih predstavlja vse slavistične študijske smeri na madžarskih univerzah, nastal pa je leta 2006 ob uvedbi bolonjskih študijskih programov, nahajajo pregledi slovenske zgodovine Imreja Szilágyija, zgodovine slovenske književnosti, ki sva ga napisala z Istvánom Lukácsem, in slovenskega jezika, ki sva ga napisala z Marijo Bajzek Lukács.

Verjetno je za slovenskega bralca najbolj zanimiva madžarska slovenistična literatura. Najpomembnejši madžarsko pisani slovenistični razpravi sta *O slovenskem narečju Cankove Avgusta Pavla* (Pável 1909) in *Preobrazbe odrešitelja kralja Matjaža v slovenskem ljudskem izročilu in v leposlovju. Arhetipska vizija sveta* Istvána Lukácsa (Lukács 2001; več o njej Pavičić 2001). S Pavlovo razpravo se utegnejo študenti

srečati v okviru drugostopenjskega študija, z Lukácsevo pa se seznanijo v okviru literarno-zgodovinskih predmetov že na prvi stopnji. Prav tako spoznajo dvojezični zbornik razprav o madžarsko-slovenskih literarnih stikih (Lukács, Fried 1998) in nekatera besedila iz zbornikov razprav o slovensko-madžarskih književnih in jezikovnih stikih (Zorko, Bajzek, Lukács 1994, Nyomárkay, Lukács 1998) ter v dveh knjigah zbrane Lukácseve razprave (Lukács 2005 in Lukács 2006). Med literaturo, s pomočjo katere poučujemo slovensko civilizacijo, moram najprej omeniti *Zgodovino južnih sosedov* (Sokcsevits, Szilágyi, Szilágyi 1996), v kateri je zgodovino Slovencev predstavil Imre Szilágyi, in politološko študijo o nastanku demokratične in samostojne Slovenije istega avtorja (Szilágyi 1998). Prav tako uporabljamo priročnik o porabskih Slovencih (Kozar Mukič 2003) in izbor zapisov o vendskem vprašanju (Lukács 1996), spoznamo pa tudi etnološki slovar porabskih Slovencev (Kozar Mukič 1996). Seznanjanje s slovensko likovno umetnostjo omogočata turistični vodič Naceta Šumija (Šumi 1992) in katalog budimpeštanske razstave sodobne slovenske umetnosti (Briški 1995), z geografsko podobo Slovenije pa študija pécsških geografov Lászla Gyuricza in Lászla Kopárijja (2002), ki se žal omejuje na naravno geografijo in ne zajema področja celotne Slovenije.

Edini priročnik za učenje slovenskega jezika z madžarskim spremnim besedilom je napisal Francek Mukič (Mukič 1997). Na njegovo dvojno naravo kaže že njegov naslov, ki se v slovenščini glasi *Slovenska slovnica*, v madžarščini pa *Szlovén nyelvkönyv* (Učbenik slovenskega jezika); priročnik je torej hkrati učbenik in slovnica. Za začetnike je vsekakor pretežek, bolj uporaben je za tiste, ki slovensko že znajo, a bi svoje znanje radi uredili, in kot dodaten priročnik za tiste, ki se slovenščino učijo s pomočjo kakega drugega učbenika.

² <http://szlavintezet.elte.hu/szlavtsz/szloven/index.shtml>. (Dostop: 15. 10. 2009.)

³ <http://mailman.ijs.si/pipermail/slovlit/2007/thread.html>. (Dostop: 15. 10. 2009.)

⁴ http://szlavintezet.elte.hu/szlavtsz/slav_civil/main.html. (Dostop: 15. 10. 2009.)

Glavna odlika knjige so obširne slovnične oziroma jezikovne razlage v madžarščini.

Pri pouku uporabljamo učbenike, ki jih izdaja ljubljanski Center, doslej predvsem tiste, h katerim smo pripravljali slovarčke. Čeprav niso posebej namenjeni madžarskim uporabnikom, so se pri pouku dobro izkazali.

Ker študentje ob vpisu ne govorijo slovensko, so za njihovo spoznavanje slovenske književnosti pomembni prevodi. Ti so dosegljivi v antologijah slovenske književnosti v madžarskem jeziku in v prevodih, raztresenih po knjigah in revijah. Antologij sem naštel kar štirinajst in nudijo pester spekter besedil od najstarejših rokopisov in ljudskega slovstva do kratkih zgodb s konca minulega stoletja. Za spoznavanje razvoja slovenske književnosti je najpomembnejše *Ogledalce slovenskega slovstva* (Janež 1973), ki predstavlja razvoj slovenske besedne umetnosti od Brižinskih spomenikov do neoavantgarde šestdesetih let. Knjižno so bili doslej največ prevajani slovenski pisci Ivan Cankar, Drago Jančar in Kajetan Kovič, sledijo pa jim Ciril Kosmač, Miško Kranjec, Prežihov Voranc, Edvard Kocbek, Beno Zupančič, Andrej Hieng, Tomaž Šalamun in Aleš Debeljak.

Ker omenjeni prevodi ne predstavljajo celotnega razvoja slovenske književnosti in so pogosto težje dostopni, smo na oddelku čutili potrebo po pripravi lastne, dvojezične antologije slovenskega slovstva in z veseljem izkoristili priložnost, ko nam je njen izid omogočilo pristojno madžarsko ministrstvo. Pri izbiri besedil smo upoštevali obstoječi kanon slovenskega slovstva, didaktične potrebe, zaradi katerih smo v izbor uvrstili tudi nekaj trenutno manj cenjenih besedil (npr. socialističnorealistično pesem Lojzeta Krakarja, odlomek iz Potrčevega socialnorealističnega romana *Na kmetih*, Švabićevo ludistično prozo), predvsem pa smo se trudili upoštevati posebnosti, ki jih narekuje madžarski zorni kot – zapise

»ogrskih« Slovencev, ljudske pesmi o kralju Matjažu ter Kovičeva, Tauferjeva, Šalamunova in Klečeva besedila z madžarsko tematiko. Prvi del antologije (Bajzek, Lukács, Pavičič 2007) vsebuje dela od začetkov do moderne, drugi del (Lukács, Pavičič 2008) od moderne do pesnikov iz let 2. svetovne vojne, tretji del, ki je tik pred izidom, bo obsegal obdobje od konca 2. svetovne vojne do neoavantgarde šestdesetih let dvajsetega stoletja, četrti del pa bo segel do današnjih dni. Zaradi časovnih omejitev smo v precejšnji meri uporabili že obstoječe prevode, posebej za antologijo pa so prevajali István Lukács, Marija Bajzek Lukács, György B. Lukács, Orsolya Gállos, Gábor Lanczkor, Judit Reiman, Gergely Bakonyi in Előd Dudás. (Več o tem: Pavičič 2009.)

Dolga leta smo močno pogrešali obširnejši dvojezični slovar. Po izidu obojestranskega slovarja (Bernjak 1995) ter slovensko-madžarskega in madžarsko-slovenskega (Hradil 1996, Hradil 1998) se je položaj temeljito popravil, žal pa so ti slovarji madžarskim študentom težje dosegljivi. V veliko pomoč nam je prosto dostopna spletna verzija Hradilovih slovarjev.⁵ Le še v knjižnicah je dosegljiv Mukičev madžarsko-slovenski frazeološki slovar (Mukič 1993).

Med nalogami za prihodnost sta po mojem mnenju najnujnejša učbenik slovenskega jezika s spremnim besedilom v madžarščini in madžarsko pisana slovnica slovenskega jezika, prav tako pa bi bila zelo koristna v madžarskem jeziku in z madžarskega stališča pisana zgodovina slovenskega slovstva.

Literatura

- BAJZEK, Mária, LUKÁCS, István, PAVIČIĆ, Mladen (ur.), 2007: *Szlovén irodalmi antológia I.* Budimpešta: ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék.
- BERNJAK, Elizabeta, 1995: *Madžarsko-slovenski, slovensko-madžarski slovar.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
- BRIŠKI, Mika, 1995: *P.A.R.A.S.I.T.E. Museum. A P.A.R.A.S.I.T.E. múzeum gyűjteménye.* Ljubljana: Moderna galerija.

5 <http://www.lingua-bridge.com>. (Dostop: 15. 10. 2009.)

- ČUK, Metka, MIHELIC, Marjanca, VUGA, Gita, 1996: *Odkrivajmo slovenščino*. Ljubljana: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slavistiko Filozofske fakultete.
- GYURICZA, László, KOPÁRI, László, 2002: *Természetföldrajzi megfigyelések Szlovéniában*. Pécs: PTE TTK Földrajzi Intézet.
- HRADIL, Jože, 1996: *Slovensko-madžarski slovar*. Ljubljana: DZS.
- HRADIL, Jože, 1998: *Madžarsko-slovenski slovar*. Murska Sobotica: Pomurska založba.
- JANEŽ, Stanko (ur.), 1973: *A szlovén irodalom kistükre*. Budimpešta: Európa könyvkiadó.
- KOZAR MUKIČ, Marija, 1996: *Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem / A magyarországi szlovének néprajzi szótára*. Monošter: Zveza Slovencev na Madžarskem, Sombotel: Savaria Múzeum.
- KOZAR MUKIČ, Marija, 2003: *A magyarországi szlovének*. Budimpešta: Press Publica.
- LUKÁCS, István (ur.), 1996: *A vend kérdés*. Budimpešta: Kossics Alapítvány.
- LUKÁCS, István, FRIED, István (ur.), 1998: *Hasonlóságok és különbözőségek. Tanulmányok a magyar-szlovén irodalmi kapcsolatok köréből. / Ujemanja in razhajanja. Študije o slovensko-madžarskih literarnih stikih*. Budimpešta: Košičev sklad.
- LUKÁCS, István, 2001: *A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban. A világ archetipikus víziója*. Budapest: Lucidus Kiadó.
- LUKÁCS, István, 2005: *Közel s távol. Szlovén-magyar irodalomtörténeti tanulmányok*. Budimpešta: ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék.
- LUKÁCS, István, 2006: *Paralele. Slovensko-madžarska literarna srečanja*. Maribor: Slavistično društvo Maribor.
- LUKÁCS, István, PAVIČIĆ, Mladen (ur.), 2008: *Szlovén irodalmi antológia II*. Budimpešta: ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék.
- MARKOVIČ, Andreja idr., 2002: *S slovenščino nimam težav*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- MARKOVIČ, Andreja idr., 2004: *Slovenska beseda v živo 2*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- MUKIČ, Francek, 1993: *Magyar-szlovén frazeológiai szótár*. Sombotel: Zveza Slovencev na Madžarskem.
- MUKIČ, Francek, 1997: *Szlovén nyelvkönyv / Slovenska slovnica*. Sombotel: Zveza Slovencev na Madžarskem.
- NYOMÁRKAY, István, LUKÁCS, István (ur.), 1998: *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Budimpešta: Košičev sklad.
- PÁVEL, Ágoston, 1909: *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*. Budimpešta: MTA.
- PAVIČIĆ, Mladen, 1998: Príspevek za zgodovino poučevanja slovenščine na budimpeštanski slavistiki. Nyomárkay, István, Lukács, István (ur.): *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Budimpešta: Košičev sklad. 139–146.
- PAVIČIĆ, Mladen, 1999: Slovenščina na univerzi v Budimpešti. Bešter, Marja, Kržišnik, Erika (ur.): *Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 49–53.
- PAVIČIĆ, Mladen, 2001: Lukács István: A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban: a világ archetipikus víziója. *Slavistična revija* 51/4. 497–498.
- PAVIČIĆ, Mladen, 2009: O Szlovén irodalmi antológia. Novak Popov, Irena (ur.): *Slovenski mikrokozmosi - medietični in medkulturni odnosi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 261–271.
- PIRIH SVETINA, Nataša, PONIKVAR, Andreja, 2006: *A, B, C ... 1, 2, 3 ... gremo*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- SOKCSEVITS, Dénes, SZILÁGYI, Imre, SZILÁGYI, Károly, 1996: *Déli szomszédaink története*. Budimpešta: Bereményi Kiadó.
- SZILÁGYI, Imre, 1998: *Az önálló és demokratikus Szlovénia létrejötte*. Budimpešta: Teleki László Alapítvány.
- ŠUMI, Nace, 1992: *Szlovénia - műemléki kalauz*. Ljubljana: Marketing 013 ZTP.
- ZORKO, Zinka, BAJZEK, Marija, LUKAČ, Stjepan (ur.), 1994: *Košič in njegov čas*. Budimpešta: Košičev sklad.